

STEVANYIK ANDRÁS

„Miénk itt a tér”

(Nyíregyháza, Kossuth tér)

Könnyű sétánk közepette, vagy sietős lépéseink alól szinte felszínre tör, kibukkan az egész Naprendszer. Egyszerre vagyunk a jelenben, a múltban – haladunk térben és időben, itt Nyíregyházán, a település főterén. A díszkövek között ugyanis ott rejtőzik Földünk, körötte bolygótársai: a Merkúrtól egészen a Plútóig, persze csak színes mozaikkockákból kirakva helyi művészek alkotásaiban. Ritkán nézünk a lábunk alá, így alig érzékeljük ezeket a kis jelképeket. Pedig érdemes lenne néhanapján a talajtól elrugaskodni és újra felfedezni városunk központját, szívét.

Innen indul és ide érkezik szinte minden, ami fontos közös életünkben. Hét érből, hét irányból köti össze a távolabbi részeket. Ide járunk ünnepelni, fesztiválokban feloldódni. Itt cipeljük át napi gondjainkat, örömeinket. Mennyi emlék fűz minket hozzá, ismerjük számos arcát, hangulatát. De valóban ismerjük főterünket?

Jómagam beleszülettem, belenőttem és lassan beleöregedek ebbe a központba. Számos történetet őrzök róla. Ezek egy részét beleszővöm írásomba, de a hely szellemét meg sem próbálok kisajátítani. Sok százezer nyíregyházi ember formálja azt minden nap.

Maga a TÉR, a VÁROS a fontos. Ezért azokat a történeteket is magaménak érzem, amelyek VELE estek meg. Látom és láttatom majd ezeket, hogy más is befogadhassa.

Szerencsések a megyeszékhely lakói, látogatói, hiszen kis túlzással a tér arculata 100–150 éve lényegében változatlan. Egyedül a déli oldal szenvedett el alakformáló hatalmas változásokat. Nem is egyszer! A máig meghatározó épületek – a Városháza, a Nagytemplom, a Korona – legfeljebb külső színeiket váltogatják, mint évszakonként a természet. Elődeink zöme el sem tévedne itt, ha valami csoda folytán visszatérhetnének!

Ki tudja hány száz, hány ezer Kossuth tér van az országban? Természetesen nekünk ez a legkedvesebb! Különösen azóta, hogy a névadóról készült emlékmű 1912-ben elfoglalta máig uralt pozícióját. A szobor betöltötte az üresen tátongó szakrális tereket, hiszen előtte, közelében templomok váltották egymást. Előbb a betelepülő tótok ügyeskedtek össze egy egyszerű csűrtemplomot, majd az erőre kapó katolikusok emeltek egytornyú istenházát. Mindig kiemelt helynek számított, még az újratelepítés előtti időkben is. A birtok gazdái a nyugati részen rendezkedtek be, ide szerveződött a közösségi élet. A tipák honfoglalók is alkalmazkodtak ehhez. Közöttük voltak családom ősei, ahogy a Vietórisz-könyv felsorolása bizonyítja. Sőt a mai Szarvas utca egy ideig ulica Stevanyikovej néven díszelgett.

A mi Kossuth szobrunk eleinte nem nyerte el mindenki tetszését, lassan fogadták el, de azóta nagyon ragaszkodunk hozzá. Avatásakor a kormányzó fia, Kossuth Ferenc mondott megható beszédet, nemzetmentő édesapja végre beköltözött Nyíregyházára is. A szobor tulajdonképpen nem önálló alkotás, egy több alakos kompozíció része. Meglepő, hogy a háttér valóban elmosódva maradt a városlakók emlékezetében. Egy időben szokás volt a „kossuthos” diákok és tanárok körében, hogy mellette elhaladva tiszteletük jeleként megemelték fejfedőjüket. Persze hajdanán minden diáknak volt iskolasapkája, egyenköpenye. Ma már nincsenek ilyen kötelezettségek, talán csak a szenvedélyesen – és értelmetlenül – felszaggatott nadrágok jelzik a nemzedéki összetartozást.

Kossuth szúrós tekintete szigorúan ellenőrzi a tér ütőerének számító rész változásait.

A Városháza előtt 1905–1969 között itt haladt a kisvonat és a zöld-sárga villamos, szorosan a tanács épülete mellett állandó balesetveszélyt hordozva magában. Az éles csengőszó ellenére gyakran bekövetkezett a baj. Nem kívánt látványosság volt a felborult szekér, az elszabadult állat őrült vágatása. Ilyenkor mindig akadt egy-egy nyírségi Toldi, aki véget vetett az ingyen cirkusznak.

A szomszédunkban lakott a helyi kisvonat egyik vezetője, Barna Sándor. (Nem róla nevezte el a köznyelv a kismozdonyt „kávédarálónak.”)

A korabeli *Nyírvidék* újság sűrűn beszámolt más állati kalandokról. A száz évvel ezelőtti időkben még nem volt meglepetés, ha ide tévedt egy-egy tehén vagy birka. Bámulták a változásokat mielőtt elBÚÚÚcsúztak, hogy fejisig időben hazaérjenek. Amikor először – és egyben utoljára – bikaviadalt rendeztek Sóstón, az egyik „főszeplőt” közszemlére tették a főtéren. A félelem és az ámulat keveredett a szemlélőkben. Még az állatokhoz szokott tírják gazdák sem cseréltek volna helyet a torreadorral.

A tágas helyszín a kezdetektől lehetővé tette a nagy összejöveteleket. Trianon miatt itt sok reménytelen felvonulás szerveződött. Ellenpontként ide sereglettek az örvendezők is, amikor a Felvidék vagy Erdély hazatérését kellett ünnepelni. Az első budapesti Eucharisztikus világtalálkozó (1938) idején is jutott kísérő rendezvény Nyíregyházának. Ezek fogadták áhítattal az addigra már teljesen elmagyarosodott megyeszékhelyen a Szent Jobbot.

Felvonulások, tüntetések rendszertől függetlenül rendszeresek a téren: a szocialista rendszerben a munkások nagy nemzetközi ünnepén sokszor ácsolták ide az elnöki emelvényeket. Kezdődhetett az össznépi integetés alulról felülre, felülről alulra. Aztán 1956-ban is szobor köré gyűlt össze az elkeseredett sokaság. Leborították az akkor még itt csúcsonódó szovjet tisztí gránitoszlopokat vagy a városi munkaverseny-táblákat. Kisebb ügyekben sem mentek új helyet keresni. Tüntettek Vietnámért, az iskolai

Kossuth Lajos szobra
(fotó: Ilyés Gábor)

bezárások ellen, máskor a tervezett rozsréti türelmi zónák miatt, és a pártok politikai érdekből.

Szerencsére rengeteg politikamentes rendezvényre is emlékezhetünk: a városnapok, gyermeknapok, főzőfesztiválok, a Vidor, a kerékpárosok és a sor végeláthatatlan. Csend legfeljebb éjszakánként volt/van a mindig élénk területen. Muzsikaszó gyakran felcsendült a régi világban és felcsendül napjainkban is. A városnak volt saját katonazenekara, és a várva várt térzenékre bizony kicsinosították magukat az úri lányok. Egyedülálló sajátosság viszont később a Mikulás-szépségszerepek sora, amit csak itt rendeztek a gyermekfejek megzavarása érdekében. Bármerre néztek szegények, mindenütt nagyszakállúak mosolyogtak. Aztán a mindig heves nyíregyházi szél elsodorta ezt a látványosságot. Egy télapó valahogy meg tudott kapaszkodni. Előbb a Kelet Áruház, majd a Piaccsarnok tetejéről szokott integetni. Kevesen tudják, de már az 1950-es években is lehetett Télapókat „kölcsonözni” a nagy Csemegetől.

A mai áruházdömpingben elképzelhetetlen milyen becsben állt egykor a Takaréknál működő bolt. Az EGYES! Egyedül itt lehetett kapni vágyálmos dolgokat.

A tér belső körét egy robusztus vaskorlát-rendszer határolta. Ezen sorvadoztak egykor a munkára váró ínségesek. A világgazdasági válság idején egy napszám a család túlélését biztosította. Későbbi időkben se vesztett népszerűségéből a „Köpködő”, mert így híresült el a nevezetes sarok. Ide jártak megbeszélni a település dolgait a polgárok, majd 1945 után a szocialista állampolgárok. Akkoriban még kevés helyen volt televízió. Az újságokat bármilyen terjedelemben nyomták mindig egyoldalú maradt. Az igazi pletykák és vélt valóságok itt hangoztak el! Az álmos vasárnap délutánokat a futballbarátok színezték. Előbb-utóbb ide futottak be az eredmények. Mit játszott a Szpari mondjuk Rudabányán, Ózdon? Nagyobb stadionokról még a szurkolók álmodni sem mertek! Becsülték, ami van, számon tartották még a legalacsonyabb osztályban kullogókat is. Volt bőven belőlük: a Vasutas, a Munkás, a Dózs, a Volán, a Honvéd vagy a Mezőgép. Évtizedekkel később, amikor már a magyar bajnokság élvonalába is bejutott nyíregyházi csapat, a tér megtelt önfeledt piros-kék rajongókkal.

Az örömmámor tetőfokán a bajnokok konflisokkal, szekerekkel bevonultak a Városházára. Az erkélyről integettek a hősök: Szekrényesék, Eszenyiék vagy Szatke Zoliék.

Az erkély persze máskor is főszerepet kapott, de annak már semmi köze nem volt a játékhoz. 1956-ban például annyian zsúfolódtak a díszes épületrészre, hogy majdnem leszakadt, ahogy az ég is októberben. A forradalmi lendület tűzbe hozta a várost. Innen indult lényegében minden megmozdulás. A lelkesítő beszédekhez a szovjet parancsnok is csatlakozott. Keleties hamissággal hazudta el a hódítók békés szándékát, miközben a Tanács bal oldalán, a Bethlen utca elején a tankok biztosították a szavak hitelét.

Másnap már a tér keleti végénél özönlöttek be a félelmetes harci járművek. A kivo-nulók bevonultak vagy fordítva. Ki tudta ezt eldönteni abban az összevisszaságban?

Az akkori Állami Áruház sarkánál fordult a menetoszlop a főváros felé. Sárga kis kockakövekből építették ki az akkori Dimitrov utca elejét. Ezen csúszkáltak a lánc- talpak. A nyíregyháziak szembesülhettek a valóság durvaságával. Mit tehet Dávid a ruszki Góliáttal? Volt, aki az irányjelző táblákat fordította vissza, és egy vakmerő tőrök

férfi egészen közel merészkedett egy teherautóhoz. A szovjet tiszt nem szakított időt a figyelmeztetésre. Egyszerűen lelőtte Gabulya Mihályt. Amúgy ezen a sarkon állították fel a hatvanas években a város első villanyrendőret. Azóta is irányítja a lakókat: hol pirosra, hol sárgára vagy zöldre vált.

1956-nál elidőzve még megemlítjük, hogy Szabolcsban is megesett a Parlament előtti Kossuth téri sortűz kicsinyített változata. Isteni szerencse, hogy lövöldözések itt csak sérüléseket okoztak a nagytemplom árnyékában. A Korona Szálló tetejéről indult a golyózápor a védtelen báméskodókra. Ávós egyenruhások búcsúztak így városuktól, mielőtt Ungvárra menekültek.

A fenti esetek ellenére a Kossuth térre inkább a béke, a szelídség jellemző. Az én emlékezetemből is inkább a szelíd gesztenyék hullnak elő. Ezeket gyűjtöttük össze. Korábban a cserebogarakat szedegettük a gomba alakú utcai lámpák alól. A kemény szárnyak fölötti elszíneződés mutatta meg, melyik milyen? A piros király vagy a fekete paraszt – ahogy a gyermeknyelv elnevezte őket. Kár vagy szerencse, hogy az embereket nem lehet ilyen könnyen osztályozni. A vad gesztenyét sem kellett megszelídíteni, mert több helyen árusították a központban. A legfontosabb árusító hely számomra a mai utazási iroda környékén lévő kenyérbolt volt. Itt dobozokból mérték a 2,10-es típus nápolyit, vagy az émeleyítően édes női szeszélyt. Csak a rózsaszín hab ízére vágyakoztunk. Egy gyermekembernek fogalma sem lehetett, mi is az igazi női szeszély.

Ahogy említettük a térre hét irányból lehetett megérkezni. Napszakonként változó lendülettel és korszakonként változó járművekkel, eszközökkel. Már nehéz elképzelni a római katolikus templom oldalán várakozó konflisok, taligások sokaságát. Aztán megjelentek az autók, a Korona előtt még benzinkút is működött. Olykor megállni kényszerült Andrassy „Duci” gróf is üzemanyagot tankolni, a tiszadobi kastélya felé tartva. Még évtizedig a lovak maradtak a főszereplők, csak a XX. század vége felé tiltották ki őket a belvárosból. Addig jól éltek, kövéredtek a nyíregyházi verebek. Nem szenvedtek „citromos” vitaminhiányban.

Az ezredvégén az autóbuszokat is korlátozták, a perifériára szorították. Éppen csak érinthetik a tér dél-keleti szárnyát.

Külön könyv íródhatna, hogy ki mindenki haladt át már a mi terünkön a sűrű évszázadok során. Lánnyomukat elsöpörték a rabok, mert hajnaltájban a közeli börtön lakói tartották tisztán a kövezetet. Az első vonattal érkeztek a szükség esetén meghívott hóhérok, akik a téren átvágya igyekeztek teljesíteni küldetésüket. Régi újságok említik Gold mester, Baki Mihály vagy Bogár látogatását. Ilyenkor félelemmel vegyes viszolygás uralkodott el a becsületes lakók körében.

Legendás épületek

Eddig csak magáról a térről beszéltünk, néha ugyan érintve a körülhatároló épületeket, de nem nyitottunk be ajtóikon. Lépjünk be ezeken!

A VÁROSHÁZA régi dicsőségéről nemcsak tudna, hanem tud is beszélni, szavak helyett emléktáblák, szobrok, domborművek nyelvén. Mindegyik oldalán van belőlük bőségesen. Ezeket végigböngészve minden fontos változásról tudomást sze-

A nyíregyházi Városháza (fotó: Ilyés Gábor)

működött a bíróság, a rendőrség, az ügyészség – udvarán a tűzoltóság, és még ki tudja mi minden? Lassan, szinte téglánként épült fel Szabolcs vármegye székhelye az összes előírt intézményével.

A világhírűvé vált „Eszlári per” tárgyalásai ugyanabban a teremben zajlottak, ahová a mai képviselők tanácskozni játnak. Ez a híres-hírheft esemény fordította Nyíregyházára igazán a figyelmet a XIX. század végén. Solymosi Eszter fiatal szolgálóleány eltűnése azóta is sok kérdőjelet hordoz a hullámsírból. Hát még a tárgyalás elnyúló heteiben! Minden áldott és áldatlan napon a várossal foglalkozott a magyar és a nemzetközi sajtó. Híres emberek áradata özönlött ide. Többek közt az író Eötvös Károly vagy Mikszáth Kálmán. A „tót atyafi” hetekig innen tudósította a fővárost, és elvegyülhetett tírpiák rokonai körében. Megható ugyanazokon a lépcsőkön lépdelni, mint ezek (és más) hírességek.

A díszteremben – ma: Krúdy Terem – a kezdetek óta jól megfértek az önkormányzati és a közéleti rendezvények. Különösen a II. világháború előtt, amikor a kulturális intézményhálózat erősen foghíjas volt. Rendszeresen nyitottak képzőművészeti tárlatokat. Munkácsy Mihály monumentális alkotásait a szerencsések már 1926-ban megcsodálhatták. De itt adták át a díszpolgári elismerést 1909-ben Benczúr Gyulának, a festők fejedelmének. A mai múzeum egyik megalapozó gyűjteménye is itt működött a Benczúr Teremben. Felsorolni lehetetlen, ki mindenki fordult meg a patinás épületben, hivatalosan és hivatlanul. Politikusok, művészek, tudósok és egyszerű emberek sokasága – külföldiek is – koptatta a tekintélyes lépcsőház kőlapjait.

Napjainkban persze békés szándékú idegenek – nagykövetek, testvérvárosi küldöttek – keresik fel előljáróinkat. Az emeleti folyosón állították ki a polgármesterek arcképeit. A fotótechnika előtti idők néhány nagyságáról pedig – a kor szokása és elismerése jeléül – portrékat festettek.

Érdekes, hogy a nagyteremben 1895. október elsején tartották az első polgári esküvőt. Az ifjú párt maga Bencs László polgármester adta egybe. Szomorú végtetkén említjük meg, hogy nem egyszer itt ravatalozták fel a település elismert nagyságait, és innen indult a halottas menet az utolsó útra.

rezhetünk. A ház tetején magasodó két Justicia-szobor pedig azt az időszakot idézi, amikor közhivatalok zsúfolódtak egybe a XIX. század második felében. Az a csúfság is előfordult 1876–1896 között, hogy egyedül a polgármesternek nem volt saját irodája. Ezt az áldozatot is kénytelen volt felvállalni a település előrelépése érdekében. Ugyanis a városházában

A belső udvaron nyaranta színházi előadásokat tartottak a város hivatásos színészei, vagy a jó emlékű Berki Tóni amatőr csapata.

A Takarékpalota szinte csak az orrával tolaakszik be tér légtérébe. Mintha csak jelezni akarná létezését. Ugyan őt elsősorban a pénzügyek érdeklik, de rálátása van minden fontosabb dologra. Olyannyira, hogy napjainkban is az OTP kezeli a város pénzügyeit. Már az 1912. évi avatásakor is több lábón (lábazaton) állott.

A Takarékpalota (fotó: Ilyés Gábor)

Földszintjén a kezdetektől „fővárosi színvonalú” – ahogy a kordivat fogalmazott – üzletek működtek. A korabeli reklámok kedvenc fordulata volt az említett jelző. A boltok, szervezetek sűrűn cserélődtek, de a lényeg mindig a pénztárcát maradt. Ennek első emeletén kapott néhány irodát a megyei labdarúgó szövetség az 1960-as években. Itt jó apám évtizedeken keresztül önként és boldogan végzett társadalmi munkát labdarúgásunk érdekében. Még tévéjük is volt az egyik irodában, és ezt néha az esti órákban használhattuk. Fekete-fehéren, színes képeket csak a képernyő elé varázsolt celofán biztosított.

Már említettük a nagy Csemege kiemelt helyét a palota ékén. Madai bácsi vezette, aki sokak kedvencévé vált, hiszen hiánycikkek bőven akadtak az ötvenes-hatvanas években. A bolt falait graffitik díszítették. Félemeleti részén is árusító helyek várták a publikumot.

A család kenyérfelelőseként én szállítottam naponta a kétkilós betevőt. Mire hazahoztam, eltűnt mindkét vége – a „fara” – kezelési költség gyanánt. Az említett faliképek közül egy megmaradt az utókornak, és jelenleg is megtekinthető az állatkertben. Ez korábban a Takarékszövetkezet Győr utcai szárnyát színesítette. Egy időben ugyanis errefelé szintén boltok voltak: Tejbolt, Húsbolt, Bútorbolt. A bejárat körül lábatlanokodott mindig egy Janika nevű alkalmi munkás és félkegyelmű barátja. Régi szóhasználatnál csavargók, de ők nem segélyekre, hanem kisebb fuvarokra vártak a megélhetés reményében. Aztán egy hajnalon Janika reményei végleg elszálltak egy szenes pince tetején. Megölték.

A Palotát rendszeresen szépítették. A műemlék jellegű pénztártermet üvegtető borította. Az egyik zord téli időben, talán 2006-ban beszakadt a tető a rárakódó hó alatt.

Baljós évkezdés, és hol volt még az októberi fővárosi égszakadás-földindulás. A mai terem is őrzi az üveges sajátosságát, köszönhető a falakon szárnyaló méhecskéknak. Az igazi különlegesség a bejárat forgóajtó volt. Érdekes volt csak úgy önmagáért kipróbálni, ameddig a pénztelen betolakodókat el nem zavarták...

Az épület előtt nemcsak játékos események történtek. Itt pózolt a vörös hadsereg lovas csapata 1919-ben, míg a román királyi sereg megfuttatta őket Tokaj irányába.

A katonai felvonulások azóta is vissza-visszatérnek. A románok tíz hónapig elidőztek, ahogy 25 év múlva a szovjetek is jól érezték magukat nálunk, nem akartak hazamenni.

Az OTP-től csak egy pár lépés a Korona Szálló. Pár lépés, de nem mindegy, hogyan teszi meg az ember. Visszatérő akrobata vendégek jártak erre a XX. század második felében. A két ház közé a magasban drótkötelet feszítettek ki. Védőháló és biztosítás nélkül mentek fel-alá ezen a lélekvesztőn, a báméskodók őszinte csodálatára és rémületére. És ha már átérték, a tetőn át akár betérhettek volna a Korona Szálló emblematikus épületébe. Ilyen „szállóvendégeket” úgysem fogadtak még, másokat viszont hosszú évtizedeken át bőségesen. A város első színvonalas szállodájának vendégkönyve valószínűleg sok kötetes lenne. Alpár Ignác egyik meghatározó nyíregyházi épülete megnyitása óta nem csak a vendéglátás központja volt. Működött benne könyvtár, művelődési ház, színházterem, képzőművészeti galéria, kaszinó... Korona Teátrum néven néhány nyíregyházi művész még színházalapítással is próbálkozott.

A nyitány a *Szomorú vasárnap* című színmű volt. Szomorú, de hamar megszűnt a kezdeményezés a hétköznapi szürke realitásban.

Első sikeres korszakában a Korona olyan kiváló zenészeket fogadott, mint Bartók Béla, Kodály

Zoltán vagy Dohnányi Ernő. A város kedvenc cigányzenekari itt adtak szenzációs koncerteket. Kis színpadán a két világháború közötti – majd utáni – évtizedek legjobb magyar színészei szerepeltek. Gondoltak a gyerekekre is. Jómagam a divatos Csimmbumm cirkusz vidám előadására emlékszem Rátonyi Róberttel és más szereplőkkel.

A felnőttek pedig találkozhattak az ünnepekt sztárokkal: Jávor Pállal, Honthy Hannával, Szelezcky Zitával is.

A felsorolást inkább az irodalom nagyságaival folytatnánk. Irigylésre méltó, milyen nagyszerű írók, költők vendégeskedtek a nagyteremben. Kosztolányi Dezsővel, Karinthy Friggyessel, Móricz Zsigmonddal vagy Móra Ferencsel találkozni életre szóló élmény lehetett. De jöttek ide Erdély büszkeségei is: Wass Albert, Reményik Sándor vagy Tamási Áron. És mindez egy elsősorban szállodaként működött helyen.

A két világháború között a Korona annyira kinőtte magát, hogy megfontolt tervek szövődtek még egy emelet ráépítésére (1927). Végül a gazdasági világválság felébresztette az álmodozókat. Az éttermei is koronás minőségben szolgáltak. A világegés előtt kihagyhatatlan esemény volt a város vendégeinek és a helyi elit találkozásának megszervezése, a társas ebéd vagy vacsora. Ilyenkor közvetlen kapcsolatba lehetett kerülni hírességekkel. Rangot jelentett a helyieknek is a meghívás, az együttlét mondjuk Horthy Miklóssal, Gömbös Gyulával, Klebelsberg Kunó miniszter úrral. De Nagy

A Korona Szálló (fotó: Ilyés Gábor)

Imre miniszter is több alkalommal megfordult az épületben. Nem kevésbé izgalmas és felemelő lehetett rajongott művészekkel együtt fogyasztani el a kiemelt gonddal készített ételeket. A neves sportolók fogadásából kiemelném az olimpiai bajnokok vendégül látását. A négyévenkénti ún. Olimpiai Napok fénypontja volt a városi lakoma. De hatalmas érdeklődés kísérte az akkor világverő FTC nyíri érkezését. A jubiláló NYTVE sportklubot tisztelték meg jelenlétükkel.

A Korona persze a város felé volt igazán nyitott, az itteniek kiszolgálása állt a középpontban. A báli szezon biztosította a megélhetésük alapjait. Gyakorikak voltak az egyesületi összejövetelek, családi ünnepek. Az étterem forgóajtaja – a Takaréék mellett a második – hozta, vitte a vendégeket. Ez a szokása megmaradt a szocializmusban is. Egyeseket hoztak, másokat vittek. Bár a koronát eltávolították még a nevéből is. Kossuth Étterem és Szálloda lett átmeneti időszakban. Szerényebb kínálattal és külsőségekkel, de változatlanul domináns szerepben. Egyszer még néger énekesnő műsorával (1958) csábígtatták a forradalom után ugyancsak megkeseredett embereket. Ma ilyen inkorrekt módon már a hirdetést sem lehetne megjelentetni. Akkoriban azonban ritkaság volt az ország keleti részén fekete emberrel találkozni. Még a fekete sem volt divatos. Malátakávét ittak se nem duplán, se nem szimplán.

Kaparjunk elő jót is az épület pókhálós múltjából. Itt volt az első nyíregyházi szépségkirálynő választás. Itt kezdte el működését a közkönyvtár (1952). József Attila nevével fémjelezve kultúrházként is funkcionált. Nem, nem Váci Mihály nevét viselte eleinte. Az eredetit sokáig őrizte a köznyelv, sőt „Józsikának” becézték.

Az épület oldalán működött a Kiskorona, ami inkább volt tágas, mint kicsi. Vastag oszlopai közt sem „lebegő rémalak inte” a pincérek felé. Ide szokták a munkásosztály és a vele szövetségben lévő parasztság megfáradt tagjait. Az ő pénztárcájukhoz szabták az árakat és a kínálatot. Csupa gondoskodás jellemezte a korszakot, meg jobbnak látták, ha nem az étteremben feszeng az „uralkodó” osztály. A Kiskoronában rendszeresen püfölték egymást, de most nem kell rosszra gondolni. Ugyanis a terem közepén felállított ringben gyakran rendeztek ökölvívó mérkőzéseket. A Mincsik-testvérek vagy Hupczik Józsika itt osztogatta a pofonokat, ingyen és hivatalos engedéllyel.

A legendás épület tér felőli része azóta folyamatosan átalakul. Egy időben kis zenés presszó működött benne, ahol Marssó János neves helyi zenész játszott. Haladva a korról, bevezetve Nyíregyházára is a szintetizátor használatát. Modern hangszer, jó hangszer akkor is szól, ha kimegy a zenész levegőzni a bejárathoz. A korhoz igazodott több üzlete is, lett itt bank, rongyos bolt, patika, képgaléria, kaszinó. Az emeleten még sztriptíz bár is nyitottak. Rövid idő múlva lankadt iránta az érdeklődés.

A Korona és a templom között terül el a Kossuth tér kisebbik belső tere. Évtizedekig a piac lármájától volt hangos. Sok nyíregyházi mesterembernek volt itt műhelye. Ezek a funkciók mára teljesen eltűntek, ahogy eltűnt az a fémből készült látványosság is, ami az ezredforduló idején borzolta a városiakok szépérzékét. Életfának is nevezték, de hiányzott belőle a fa és az élet is. Ma szökőkút vízsugaraik között sétálhatunk itt, bámulhatjuk az egymásba érő sport- és zenés rendezvényeket. Még strandröplabda pályát is varázsolnak ide alkalomadtán. A homokért nem kell a sivatagba menni a Nyírségben.

A teret kelet felé a Megyei Könyvtár impozáns épülete zárja. A régi városlakó szeme még észleli az 1960-as, 1970-es években itt rogyadozó egyemeletes házat is. Talán még Szilvasán úr cipészetére is emlékeznek! Az alagsori műhely sötét és zsúfolt volt. Akkoriban egy ember még nem birtokolt 5–10 pár cipőt, még az asszonyok sem. Azt a pár, sokszor valóban egy pár lábbelit jobban meg kellett becsülni. Ezért sűrűn nyílt a nyíregyházi Csoszogi mester nyikorgó ajtaja. A kuncsaftok anyja sem dolgozhatott az újpesti moziban, legfeljebb a pár lépésre lévő Krúdy moziban. Ez az intézmény 1967-ben kezdett, de elég hamar lepergett a filmje. Maga a főtér kistestvére a Szabadság tér nevet viseli, de volt ez már Bencs tér, Lenin tér, s még Zöldség tér is. Utóbbit nem azért kapta, mert a háború után népünk nagy tanítómestere – Rákosi Mátyás – itt tartott nagygyűlést. A korabeli sajtó több hallgatóról számolt be akkor, mint amennyi ember a városban élt. Hihetetlen!

A hit igazi bástyája 120 éve a római katolikus nagytemplomunk. Emléktáblák és mellszobor is idézi az építtető egri érsek Samassa Józsefet. És nagyszerű ajándékát. Alakja és színes téglái miatt egyesek mézeskalács templomnak is becézik.

A Magyarok Nagyasszonya-társzékesegyház
(Samassa-templom) (fotó: Ilyés Gábor)

Egyedüli nyitott szenthely, hova napközben is betérhet a lelki feltöltődésre vágyó ember. A hét-köznapi mellett számos kiemelt várostörténeti esemény is kötődik hozzá. Egyházi méltóságok – pl. pápalátogatás, Mindszenty hercegprímás – mellett államférfiak fordultak meg a falai között. Bő száz éve még bevett szokás volt a Habsburg uralkodók jeles napjairól való megemlékezés. Még Ottó királyfi születésnapjáról is, aki – mint tudjuk – felnőtt korában nem léphetett trónra. Viszont 1990-ben akár személyesen is megköszönhette a sok-sok jókívánást, mikor személyesen járt városunkban. Kállay Miklós, egykori miniszterelnökünk is gyakran felkereste templomunkat. Egyedüli nyíregyházi, aki felért az államirányítás csúcsára. Az egyszerű városlakók százezrei is megtalálták saját helyüket az áldott falak között. Jó anyám a Jézus Szíve szobor közelében időzött legszívesebben. Állandó helye persze senkinek sem lehetett, hiszen mi állandó a földi világban? Átmeneti nyugalmat kaptak a nyugtalan XX. században.

A megsebzett sarok

A már említett déli szárny szenvedte el a tér legtöbb veszteségét. Nem is egyszer.

A II. világháború végén elpusztult a tekintélyes sarokház. Egy-két fakuló fotó maradt a valamikori városházaként is szolgáló épületről. Aztán ide rendezkedett be Benczúr Vilmos patikus, akinek világhírű festőnket köszönhetjük. Igaz hamar elkerültek innen, de a szálak vissza-visszahúzták őket. Amikor 1909-ben a település díszpolgárává választották, örömmel fogadta el a megtisztelő címet. Erről a becses alkalomról még emléktábla is készült.

A márványlap túlélte a háború megpróbáltatásait, majd egy szürke békés hétköznapon tört el egy hanyag munkás kezei között. De a híres művésztől azóta már több emléktábla is látható a lebontott ház helyén emelt Metropol Üzletház falán. Maga az utód is megérne egy kis kitérőt, hiszen ezredfordulós építése évekig beszédtema lehetett visszaélések miatt. Mára már szétfoszlott a valaha paprikás hangulat, minden téglá a helyére került. Azért a közvetlen előd ABC környéke kikövetel néhány mondatot. Ez a bolt volt egyedüli vetélytársa a legendás Csemegének, de Szűcs úr birodalma eltörpülne a mai hipermarketek útvesztőiben.

Itt a megsérült réges-régi ház helyén rövid ideig Kertmozi is üzemelt az 1960-as években. Alul csikorgó kavics, rajta egyszerű fapadok vetítövászson meg sehol! A futó filmet az emeletes ház falára irányította a gépész. A Kossuth tér filmjét pedig mindenki előhívhatja képzelete hófehér falára.